

ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ «ЕКОЛОГІЧНА ЕКОНОМІКА»

DEFINITION OF CONCEPT ECOLOGICAL ECONOMY

УДК 332.2

Хаврова К.С.

к.е.н, доцент, доцент кафедри економіки та бізнесу
Донецький національний університет економіки і торгівлі
імені М. Туган-Барановського
Плужнікова Л.М.
здобувач
Донецький національний університет економіки і торгівлі
імені М. Туган-Барановського

У статті розглянуто сутність та взаємозв'язок таких понять, як «економіка» та «екологія». Визначено альтернативні позиції економіки щодо екології, які полягають як у позитивному, так і в негативному впливі. На основі робіт сучасних економістів надано авторське трактування поняття «екологічна економіка», що також дало змогу виокремити таке поняття, як «екологічна зайнятість». Визначено проблеми екології та економіки, на основі чого зроблено висновок, що нині у розвитку екологічної економіки відчувається помітний локдаун у бік практичних розробок, які не мають міцної теоретичної основи. Розкрито основні етапи розвитку екологічної економіки як науки, а саме: «бум екологічних споруджень»; застосування малозабруднюючих технологій; досягнення науки і техніки; екологізація стилю життя. Також у процесі дослідження визначено, що основним завданням еколого-економічного напрямку є пошук шляхів забезпечення стійкості економічного розвитку поряд із підтриманням стійкості біосфери як середовища життя і діяльності людини.

Ключові слова: екологія, економіка, екологічна економіка, екологічна зайнятість, ресурси, довкілля, природні ресурси.

В статье рассмотрена сущность и взаимосвязь таких понятий, как «экономика» и

«экология». Определены альтернативные позиции экономики применительно к экологии, заключающиеся как в положительном, так и в негативном влиянии. На основе работ современных экономистов представлена авторская трактовка понятия «экологическая экономика», что также позволило выделить такое понятие, как «экологическая занятость». Определены проблемы экологии и экономики, на основе чего сделан вывод, что в настоящее время в развитии экологической экономики ощущается заметный перекосяк в сторону практических разработок, не имеющих прочной теоретической основы. Раскрыты основные этапы развития экологической экономики как науки, а именно: «бум экологических сооружений»; применение малозагрязняющих технологий; достижения науки и техники; экологизация стиля жизни. Также в ходе исследования определено, что основной задачей эколо-экономического направления является поиск путей обеспечения устойчивости экономического развития вместе с поддержанием устойчивости биосферы как среды жизни и деятельности человека.

Ключевые слова: экология, экономика, экологическая экономика, экологическая занятость, ресурсы, окружающая среда, природные ресурсы.

The article deals with the essence and interconnection of such concepts as economics and ecology. The alternative positions of the economy in relation to ecology are determined. One of the main directions of modernization of the modern economy is the realization of its environmental norms. One of the most important tasks of the global community is the effective measures for environmental protection in the process of economic activity that are consistent with the concept of gradual economic growth. The state of the environment directly influences the efficiency of production of goods and services and the potential for reproduction of a social product in the long run. Therefore, in the paradigm of the reproductive theory, there is a need to study the interconnections of nature and society, which, however, is very controversial. The purpose of the study – on the basis of the theoretical analysis of the interaction of nature and society to identify economic contradictions and to justify the concepts and principles of the ecological economy. Recognizing the problems of ecology and economy, as well as the position of the economy in relation to ecology, it was concluded that at present, the development of the ecological economy is experiencing a significant shift towards practical developments that do not have a solid theoretical basis. In the course of the study four phases of the development of the ecological economy as a science were distinguished. An overview of different opinions regarding the concept of “ecological economy” and the definition of stages of its development as a science has allowed to provide an author's interpretation of this concept. Thus, in our opinion, the ecological economy is the formation of new directions of economic activity related to environmental protection, rational use of natural resources, energy resources, reduction of greenhouse gas emissions, implementation of environmental technologies, recycling and utilization of waste, production of environmentally friendly products, Entrepreneurship in the field of environmental protection, which creates conditions and prerequisites for new types of employment in the labor market and the creation of new jobs. Under ecological employment, we are called to understand activities that bring income and do not contradict legislation that reduces the negative impact on the environment.

Key words: ecology, economics, ecological economics, ecological employment, resources, environment, natural resources.

Постановка проблеми. Одним із головних напрямів модернізації сучасної економіки є реалізація її екологічних норм. Одним із найважливіших завдань світової спільноти залишаються ефективні заходи щодо захисту довкілля в процесі господарської діяльності, які відповідають концепції поступового економічного зростання. Стан навколишнього середовища безпосередньо впливає на ефективність виробництва товарів і послуг та потенційні можливості здійснення відтворення суспільного продукту в довгостроковій перспективі. Тому в парадигмі відтворювальної теорії виникає потреба дослідження

взаємозв'язків природи і суспільства, які досить суперечливі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням проблематики концепції екологічної економіки займалися такі вчені, як М. Борушак, В.О. Власенко, Т.П. Галушкіна, П.В. Жук, В.С. Кравців, Л.Г. Мельник, Д.М. Стеченко, В.Є. Реутов, С.К. Харічков. В економічній літературі досить велика увага приділяється питанням раціонального природокористування, захисту довкілля, але аналіз публікацій свідчить про те, що найчастіше об'єктом дослідження стають екологічні проблеми, що виникають у різних галузях і сферах діяльності,

але системного аналізу понять і принципів екологічної економіки здійснено ще не було.

Постановка завдання. Мета дослідження – на основі теоретичного аналізу взаємодії природи і суспільства виявити економічні протиріччя й обґрунтувати поняття і принципи екологічної економіки.

Виклад основного матеріалу. Для визначення поняття «екологічна економіка» вважаємо за доцільне розкрити сутність та взаємозв'язок таких понять, як економіка та екологія. Близькість зв'язку економіки та екології видно вже в назві цих сфер знання. Економіка (від грецького *oikonomike*, буквально – мистецтво ведення домашнього господарства) – сукупність виробничих відносин певного суспільства, його економічний базис; народне господарство країни або його частина, що включає певні галузі і види виробництва. Екологія (від грецького *oikos* – будинок, житло, місцеперебування) – наука про відносини живих організмів між собою і навколишнім середовищем [1, с. 147].

Вперше термін «екологія» було введено в науковий обіг у 1866 р. німецьким науковцем Е. Геккелем [2, с. 462]. Він в основному використовувався для означення науки, що вивчала відносини між живими організмами та середовищем їхнього існування. Лише у 60-х роках ХХ ст. цей термін почали використовувати в процесі дослідження проблем життєдіяльності людини та її відносин із навколишнім середовищем [3, с. 25]. Термін «економіка» (у широкому розумінні) – це господарська

діяльність людини для забезпечення її матеріального добробуту. Як наука економіка «вивчає, як суспільство використовує обмежені ресурси, щоб виробляти різні товари, і розподіляє їх серед людей» [4, с. 32].

Основним завданням еколого-економічного напрямку є пошук шляхів забезпечення стійкості економічного розвитку поряд із підтриманням стійкості біосфери як середовища життя і діяльності людини.

З огляду на вищезазначене, ми вважаємо корисним та потрібним визначити проблеми економіки та екології, наук, що на перший погляд абсолютно різні, через взаємозв'язок між собою. Приклад подібного зв'язку наведено на рисунку 1.

Також економіку стосовно до екології можна розглядати з двох альтернативних позицій:

– негативний вплив економіки на природу полягає у створенні сучасних екологічних проблем та загрози глобальної екологічної кризи;

– позитивний вплив економіки на природу полягає в необхідності достатньої величини внеску інвестицій в охорону навколишнього середовища [5, с. 11–12].

Таким чином, визнавши проблеми екології та економіки, а також позиції економіки щодо екології, доходимо висновку, що нині в розвитку екологічної економіки відчувається помітний перебік у бік практичних розробок, які не мають міцної теоретичної основи.

Рис. 1. Зв'язок проблем екології та економіки

Джерело: складено авторами за [6–9]

Уперше термін «екологічна економіка» був застосований у публікації «Концепція екологічної економіки» (Blueprint for a Green economy; 1989), присвяченій економічному обґрунтуванню концепції сталого розвитку. Публікацію здійснила група провідних економістів та екологів на замовлення уряду Великої Британії. Експертам було доручено консультувати уряд щодо питань переходу до концепції сталого розвитку та його наслідків, а також встановити критерії економічного прогресу та оцінки проектів політики розвитку [6].

Треба відмітити, що біля витоків цієї наукової парадигми стояв видатний український учений-економіст Сергій Подолинський. Однією з найфундаментальніших його ідей, яка набагато випередила свій час, була геніальна здогадка про тісний взаємозв'язок економічного розвитку з глобальним енергетичним балансом планети [7].

На думку фахівців, екологічна економіка – нова галузь досліджень, що має справу з відносинами між природними екосистемами та соціально-економічними системами у найширшому сенсі, відносинами, вирішальними для багатьох проблем людства і для побудови сталого майбутнього [8].

На думку В.О. Власенко, «екологічна економіка – це така модель економічного розвитку, яка

приводить до підвищення добробуту людей, економічного зростання й зміцнення соціальної справедливості за одночасного зниження ризиків для довкілля та дефіциту природних ресурсів [9]».

Згідно з думкою Л.Г. Мельник, екологічна економіка – галузь знань, що вивчає взаємозв'язки між природними та економічними системами, яка зародилася у 1960-х рр. в економічно розвинутих країнах на основі поєднання ресурсів економіки з економікою природокористування й галузями традиційної екології [10].

Перш ніж висловити своє трактування поняття «екологічна економіка», вважаємо доцільним розкрити основні етапи розвитку екологічної економіки як науки, які наведено на рисунку 2.

Огляд різних думок щодо поняття «екологічна економіка» та визначення етапів розвитку її як науки дало змогу надати авторське трактування цьому поняттю. Таким чином, на нашу думку, екологічна економіка – це формування нових напрямів економічної діяльності, пов'язаних зі збереженням довкілля, раціональним використанням природних, енергетичних ресурсів, зниженням викидів парникових газів, впровадженням еко-технологій, переробкою та утилізацією відходів, виробництвом екологічно сприятливої продук-

Рис. 2. Основні етапи розвитку екологічної економіки як науки

Джерело: складено авторами за [9–12]

ції, підприємництвом у сфері охорони довкілля, що створює умови і передумови для нових видів зайнятості на ринку праці і створення нових робочих місць. Під екологічною зайнятістю нами пропонується розуміти діяльність, яка приносить дохід і не суперечить законодавству, яка знижує негативний вплив на навколишнє середовище.

Висновки з проведеного дослідження. Усі визначення екологічної економіки, запропоновані авторами, мають акцент на взаємопов'язаності збереження довкілля, економічного зростання та соціального складника. Екологічна економіка має забезпечити різні варіанти поступового економічного зростання, спираючись на соціальні інтеграції, поліпшення благополуччя людини та створення можливостей для зайнятості та гідної роботи для всіх, що забезпечує нормальне функціонування екосистем планети. Отже, екологічна економіка – це формування нових напрямів економічної діяльності, пов'язаних зі збереженням довкілля, раціональним використанням природних, енергетичних ресурсів, зниженням викидів парникових газів, впровадженням екотехнологій, переробкою та утилізацією відходів, виробництвом екологічно сприятливого продукції, підприємництвом у сфері охорони довкілля, що створює умови і передумови для нових видів зайнятості на ринку праці і створення нових робочих місць.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Василенко В. А. Устойчивое развитие регионов: подходы и принципы. / под ред. А. С. Новоселова. Новосибирск: ИЭОПП СО РАН, 2008. 207 с.
2. Ernst Haeckel. *Generelle Morphologie der Organismen*. Berlin: Reimer, 2014. Bd 2. 462 p.
3. Базилевич В.Д. Економічна теорія. Політекономія: навч. посіб./ за ред. В.Д. Базилевича. К.: Знання, 2010. 327 с.
4. Семьюелсон Пол А., Нордгауз Вільям Д. Макро-економіка. К.: Основи, 2012. 438 с.
5. Економіка довкілля і природних ресурсів: навчальний посібник / за заг. ред. П. Т. Бубенка Харк. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова. Х.: ХНУМГ, 2014. 280 с.
6. A guidebook to the Green Economy. Issue 1: Green Economy, Green Growth, and Low-Carbon Development – history, definitions and a guide to recent publications. Division for Sustainable Development, UNDESA. URL: <https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/GE%20Guidebook.pdf> (дата звернення 17.02.2019)
7. Подольский С. Труд человека и его отношение к распределению энергии // Слово – 1880. – № 4–5, – С. 135 – 211.
8. Хачилевская Р.И., Сафонов П.И. Проблемы устойчивого развития и экологической экономики и их решение в России. URL: http://RSEE.org/Российское_общество_экологической_экономики (дата звернення 16.02.2019)
9. Власенко В. О. Екологічна економіка як інструмент упровадження сталого розвитку: поняття та принципи правового регулювання *Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право*. 2013. № 5–6. URL: [http://zt.knteu.kiev.ua/files/2013/5-6\(70-71\)/uazt_2013_5-6_6.pdf](http://zt.knteu.kiev.ua/files/2013/5-6(70-71)/uazt_2013_5-6_6.pdf) (дата звернення 16.02.2019)
10. Мельник Л. Г. Екологічна економіка. Суми: Університетська книга. 2006. 367 с.
11. Садеков А. А. Механизмы эколого-экономического управления предприятием: монография. Х.: Издательский дом «ИНЖЭК», 2004. С. 81–82.

REFERENCES:

1. Vasylenko V.A. (2008) *Ustojchyvove razvytye rehhyonov: podkhody u pryncypyntsy* [Sustainable development of regions: approaches and principles] Novosibirsk: IEPP SB RAS, p 207 (in Russian)
2. Ernst Haeckel. (2014) *Zaghaljna morfologhija orghanizmiv* [Generelle Morphologie der Organismen] Berlin: Reimer, v 2, p.462 (in Germany)
3. Bazylevych V.D. (2010) *Ekonomichna teorija. Politekonomija* [Economic theory. Political economy. K.: Znannya, p. 327 (in Ukrainian)
4. Semjuelson Pol A., Nordghauz Viljam D. (2012) *Makroekonomika*. [Macroeconomics] K.: Osnovy, p. 438 (in Ukrainian)
5. P.T. Bubenko (ed). (2014) *Ekonomika dovkillja i pryrodnykh resursiv: navchalnyj posibnyk* [Economics of environment and natural resources: textbook / for colleagues] KH.: KHNUMH, p.280 (in Ukrainian)
6. Division for Sustainable Development (2012) *Putivnyk po zelenij ekonomici. Vypusk 1: Zelena ekonomik", Zelene zrostannj" ta nyzjkovughlecevyj rozvyto" – istorija, vyznachennja ta kerivnyctvo do ostan-nikh publikacij* [A guidebook to the Green Economy. Issue 1: Green Economy, Green Growth, and Low-Carbon Development – history, definitions and a guide to recent publications] UNDESA
7. Podolynskyy S. (1880) *Trud cheloveka y eho otnoshenye k raspredelenyyu enerhyy* [Labor of a person and his attitude to the distribution of energy] Slovo, vol.4-5, pp. 135 – 211 (in Russian)
8. Khachylevskaya R.Y., Safonov P.Y. *Problemi ustoychyvoho razvytyya y ekolohycheskoj ekonomyky y ykh reshenye v Rossyy*. [Problems of sustainable development and ecological economics and their solution in Russia] Available at: <http://RSEE.org/> (in Russian) (accessed 16.02.2019)
9. Vlasenko V.O. (2013) *Ekolohichna ekonomika yak instrument uprovadzhennia staloho rozvytku: poniattia ta pryntsyipy pravovoho rehuliuвання* [Ecological Economics as an Instrument for the Implementation of Sustainable Development: Concepts and Principles of Legal Regulation] *Zovnishnia torhivlia: ekonomika, finansy, pravo*. [Foreign Trade: Economics, Finance, Law] vol.5–6 (70–71) Available at: [http://zt.knteu.kiev.ua/files/2013/5-6\(70-71\)/uazt_2013_5-6_6.pdf](http://zt.knteu.kiev.ua/files/2013/5-6(70-71)/uazt_2013_5-6_6.pdf) (in Ukrainian) (accessed 16.02.2019)
10. Melnyk L.H. (2006) *Ekolohichna ekonomika* [Ecological Economics] Sumy: Universytetska knyha, p. 367 (in Ukrainian)
11. Sadekov A.A. (2004) *Mekhanizmy ekologo-ekonomicheskogo upravleniya predpriyatiem: monografiya* [Mechanisms of enterprise environmental management: a monograph] KH.: Izdatelskiy dom "INZHEK", pp. 81–82 (in Ukrainian)

Khavrova Kateryna

Candidate of Economic Sciences, Associate Professor,
 Senior Lecturer at Department of Economics and Business
 Donetsk National University of Economics and Trade
 name after Mikhail Tugan-Baranovsky

Pluzhnikova Lyudmila

Degree Seeking Applicant
 Donetsk National University of Economics and Trade
 name after Mikhail Tugan-Baranovsky

DEFINITION OF CONCEPT ECOLOGICAL ECONOMY

The purpose of the article. On the basis of the theoretical analysis of the interaction of nature and society, to identify economic contradictions and to substantiate the concepts and principles of the ecological economy. In the economic literature enough attention is paid to the issues of rational nature management, environmental protection, but the analysis of publications shows that most often the object of study are environmental problems that arise in various fields and spheres of activity, but a systematic analysis of the concepts and principles of the ecological economy has been made yet was not.

Methodology. The study is based on the causal relationship between the economy and the ecology, with the environmental aspects of the relationship becoming more and more important, regardless of the country under the influence of a specific socio-economic environment and economic policy.

Results. To define the concept of ecological economy, the essence and interconnection of concepts such as economics and ecology were revealed. The problems of economics and ecology, sciences at the first glance are completely different, due to the interconnection between them. Also, in the process of research, the economy with regard to ecology was considered from two alternative positions, namely: the negative impact of the economy on nature is to create modern environmental problems and the threat of a global ecological crisis; the positive impact of the economy on nature is the need for a sufficient amount of investment in environmental protection. Recognizing the problems of ecology and economy, as well as the position of the economy in relation to ecology, we conclude that at the present time in the development of the ecological economy there is a noticeable shift in the direction of practical developments that do not have a solid theoretical basis. The main stages of the development of the ecological economy as a science are revealed, namely: "boom of ecological constructions"; application of non-polluting technologies; achievements in science and technology; ecologization of lifestyle. Also, in the course of research, it was determined that the main task of the ecological and economic direction is to find ways to ensure the sustainability of economic development, along with maintaining the stability of the biosphere as a living environment and human activity. A review of different opinions on the concept of "ecological economy" and the definition of the stages of its development as a science gave an opportunity to give an author's interpretation of this notion. Thus, in our opinion, the ecological economy is the formation of new areas of economic activity related to environmental protection, rational use of natural resources, energy resources, reduction of greenhouse gas emissions, implementation of environmental technologies, recycling and waste management, production of environmentally friendly products, and entrepreneurship in the field of environmental protection, which creates conditions and prerequisites for new types of employment in the labor market and the creation of new jobs. Under ecological employment, we are called to understand activities that bring income and do not contradict legislation that reduces the negative impact on the environment.

Practical implications. Let's pay special attention to the fact that the Ecological Economy should provide different variants of gradual economic growth, based on social integration, improvement of human well-being and creation of opportunities for employment and decent work for all, which ensures the normal functioning of ecosystems of the planet.

Value/originality. In our work, we considered issues related to the definition of the concept of "ecological economy". Analyzing the scope of activity, this economic category faces certain analytical complexities. Problems and problem issues determine the prospects for further research on a phenomenon such as ecological economics. In particular, the possibility of using its multi-factor measurement methods.